

UDK 342.511.1(73)"2024"
Biblid: 0025-8555, 76(2024)
Vol. LXXVI, br. 3, str. 383–402
DOI: <https://doi.org/10.2298/MEDJP2403383S>

Originalni naučni rad
Primljen: 19. jul 2024.
Odobren: 10. septembar 2024.
CC BY-SA 4.0

Nacionalni interes u eri političke polarizacije: američki predsednički izbori 2024. godine¹

Dragan R. SIMIĆ²

Apstrakt: Spoljna i bezbednosna politika, skoro tradicionalno, igraju malu ili sporednu ulogu na američkim predsedničkim izborima. Ipak, imajući u vidu globalni kontekst ovogodišnjih izbora koji odlikuju sukobi u Ukrajini, na Bliskom istoku i, potencijalno, u Istočnoj Aziji, kao i činjenicu da su u njemu glavni kandidati već bili predsednici, što znači da smo u velikoj meri upoznati sa njihovim potencijalnim spoljnim politikama, ovogodišnji izbori bi mogli da budu izuzetak. Kada se, međutim, uzme u razmatranje klasično, preovlađujuće značenje nacionalnog interesa, primetno je odsustvo jasne, razrađene i neprotivrečne koncepcije ovog pojma u programima i istupima oba kandidata. S obzirom na izrazito visok stepen političke polarizacije koja karakteriše ovogodišnje predsedničke izbore, osim konsenzusa povodom politike prema Narodnoj Republici Kini, kao i pretnje koja od nje dolazi, malo šta se može označiti pridevom nacionalni. Radi se, prevashodno, o „stranačkim“, i – još uže, pojedinačnim interesima samih predsedničkih kandidata. Drugim rečima, nacionalni interesi se razmatraju, ali pod drugačijim pojmovima, rečima i/ili sintagmama.

Ključne reči: nacionalni interes, nacionalna bezbednost, spoljna i bezbednosna politika, Sjedinjene Američke Države, predsednički izbori, politička polarizacija, međunarodni poredak, Donald Trump, Džozef Bajden.

¹ Članak je završen u vreme dok je predsednik Džozef Bajden još uvek bio izgledni kandidat Demokratske stranke na američkim predsedničkim izborima 2024. godine.

² Full Professor, University of Belgrade – Faculty of Political Sciences, Serbia. E-mail: dragan.simic@fpm.bg.ac.rs, ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-3522-7506>.

Uvod

Pojmovi „nacionalni interes“ i „nacionalna bezbednost“ pojavili su se u Sjedinjenim Američkim Državama krajem tridesetih i početkom četrdesetih godina prošlog veka u vreme administracije predsednika Frenklina Delana Ruzvelta (Franklin Delano Roosevelt) (Simić 2022, Roady 2024). Tako nešto se nije dogodilo slučajno, već je bilo rezultat teških spoljnih okolnosti u vidu uspona nacizma i fašizma u Evropi i agresivnog ponašanja Japana u Istočnoj Aziji. U igri su bile i unutrašnje okolnosti, čija je glavna odlika bila najveća ekonomska kriza u američkoj istoriji koja je započela 1929. godine i sa kojom se predsednik Frenklin Delano Ruzvelt borio pokrećući program sveukupnih ekonomskih reformi poznat pod nazivom „Novi dogovor“ (New Deal). Odjednom se na mnoga pitanja počelo gledati sa nivoa celokupne države i nacije, a ne samo iz ugla posmatranja pojedinaca ili iz aspekta interesa određenih grupa. Na primer, 1934. godine Čarls Bird (Charles A. Beard), poznati istoričar, piše čuvenu knjigu „The Idea of National Interest“ (Beard 1934), a ovaj pojam polako osvaja teorijske rasprave i krči svoj put u praksi određivanja nacionalnih/državnih politika, kao i u ukupnim međunarodnim i svetskim odnosima. Na taj način, u nekih dvadesetak godina, neposredno pre Drugog svetskog rata, tokom rata kao i na počecima Hladnog rata, ova kovanica/fraza postaje jedan od preovlađujućih pojmova nauke o međunarodnim odnosima.

U tom smislu, kad Hans Morgentau (Hans Morgenthau) 1951. godine piše temeljnu studiju o ovom pojmu (Morgenthau 1951), on se zapravo naslanja na snažnu idejno-teorijsku, ideološku i praktičnu podlogu koja nastaje i razvija se u ovom, događajima zahtevnom i bremenitom razdoblju. Nacionalni interes nije postao samo „zvezda vodilja“ (*Ein Stern in der Nacht*) američke spoljne politike, nego i teorijski telos u prvoj generaciji realističke škole međunarodnih odnosa. Glavna je tvrdnja ovog rada da se pojam nacionalnog interesa u današnjim političkim debatama uzima kao dat, pre nego što mu glavni kandidati predaju neko dublje teorijsko značenje. Pored toga, primetno je odsustvo konsenzusa o tome šta čini glavne pretnje američkoj nacionalnoj bezbednosti (osim u slučaju NR Kine) a, samim time, i šta su ključni američki nacionalni interesi u vremenu u kojem živimo, i posebno kako te interese ostvariti u praksi. Rad se pored uvoda i zaključka sastoji iz četiri celine. U prvoj ćemo izložiti pojam i različita shvatanja termina „nacionalni interes“ u nauci o međunarodnim odnosima, a u drugoj govorimo o nacionalnom interesu u istoriji spoljne politike SAD. Treća celina se bavi nacionalnim interesom u eri političke polarizacije, a četvrta nacionalnim interesom i američkim predsedničkim izborima 2024. godine.

Pojam i različita shvatanja termina „nacionalni interes“ u nauci o međunarodnim odnosima

Malo je, ako ih uopšte i ima, zamisli ili pojmova u nauci o međunarodnim odnosima i praktično-političkoj delatnosti koji su poput nacionalnog interesa u isto vreme toliko mnogo upotrebljavani i osporavani. Neslaganja su se javljala kad je reč o značenjskom sadržaju same kovanice, preko pojmova nacionalni i interes, (ne)promenljivosti koncepta u uslovima vremena i prostora, doktrinarnih, nasuprot strukturalno-konstruktivističkih pristupa ovom pitanju, sve do potpunog odbacivanja ovog složenog i protivrečnog pojma kao teorijski neutemeljenog, proizvoljnog oruđa/alatke u dnevno-političkim borbama. Dalje, višeznačnost i nedovoljna određenost, najčešće usled preterane upotrebe i zloupotrebe, dodatno pojačavaju nejasnoću i maglovitost kovanice nacionalni interes. Uzgred, strogo jezički govoreći, nije reč o pojmu koji se sastoji od jedne reči koja semantički treba da pokrije određen značenjski sadržaj. Nećemo pogrešiti ukoliko ustvrdimo da u političkom govoru, previše često i u teorijskim raspravama o *nacionalnom interesu*, mišljenje o tzv. društvenim ciljevima, ponekad o vrednostima, u XVII i XVIII veku o državnim razlozima, danas najšire o smernicama politika nacionalnih vlada, ne postoji dovoljno precizna jezička instrumentalizacija misli (Rolan Bart). Već samo napred navedene nedoumice navode na pomisao da smo u govoru o nacionalnom interesu bačeni u pravu „terminološku džunglu“ (Miletić 1978, 279).

Neophodno je, dalje, i razjašnjenje pitanja na šta se pretežno odnosi pojam *nacionalni* u složenici nacionalni interes. Da li je, naime, reč o interesu jedne nacije koja je određena po etničkom principu, na šta se, inače, pretežno misli kad se, npr. u Istočnoj Evropi, koristi pridev *nacionalni*, ili se misli na interes svih pripadnika jedne društvene zajednice građana, bez obzira na njihovu etničku, versku ili bilo koju drugu pripadnost, što je svakako mnogo poželjnije. U rečnicima zapadnih zemalja, pre svega u Sjedinjenim Državama gde je koncept nacionalnog interesa o kome govorimo i nastao, pridev *nacionalni* se odnosi na sve građane, članove političke zajednice i predstavlja neku vrstu *terminus technicus*-a za jedan širi društveni interes, i ni u kom slučaju nije etnički određen. Tako shvaćen nacionalni interes se, razumljivo, odnosi i na državni interes, kao i na interese svih pripadnika takve zajednice, pojedinačno i zajedno.

Krenimo redom da postavljamo prethodna pitanja, kao i da pokušamo da odgovorimo na njih. Prvo, koji nacionalni interes? Na drugi način to isto: na koje se dimenzije stvarnosti odnosi – vojnu, ekonomsku, političku, bezbednosnu, vrednosnu...? Drugo, u kakvim okolnostima i istorijskim prilikama ga formulišemo i/ili sledimo? Kada govorimo baš o nacionalnom interesu, a ne o nekom drugom

društvenom interesu? Na nacionalni interes, naime, pre svega sadržinu koju uglavnom pokriva i nastoji da pokrije, pozivali su se i određivali ga narodi i države, carstva i imperije, čak i onda kada su ga drugačije nazivali, bilo kao vitalne težnje, potrebe i ciljeve neke državne tvorevine, najčešće u Novom veku nazivan – državni razlog. Sve to, najpre, s težnjom da država opstane, uvećava teritoriju, očuva bezbednost i vlastiti način života i vrednosti do kojih drži... jednom rečju, uvećava svoju snagu i ukupnu moć u odnosu na druge u prirodnom stanju međunarodnih i međudržavnih odnosa.

Istorijski posmatrano, zamisao nacionalnih interesa u Evropi se prvi put pominje krajem XVI i početkom XVII veka (Ejdus 2024, 277). Bilo je to doba utemeljivanja modernih evropskih država. Kao što smo već ranije kazali, sadržina analiziranog pojma nacionalni interes jezički je iskazivana i u sintagmama poput: „državni razlog“ (fr. *raison d'état*, eng. *Reason of State*, nem. *Staatsräson*, ital. *Ragione di Stato*,...), „dinastički interesi“ ili jednostavno kao „volja vladara“. Po rečima Henrija Kisindžera (Henry Kissinger) „doktrina državnog razloga podrazumeva da dobrobit države opravdava sva sredstva što se koriste za njegovo ostvarenje; srednjovekovnu ideju o univerzalnom moralu zamenio je nacionalni interes“ (Kisindžer 1999, 41). Nastanak i razvoj nacionalnih država u Evropi pridodao je spisku ciljeva, vrednosti i interesa koji se brane i očuvanje i razvoj pojedinih etničkih skupina-nacija, u pojedinim slučajevima se isticala i potreba očuvanja određenog verskog opredeljenja.

Prethodni pregled razvoja različitih jezičkih izraza i kovanica je nužno neorganizovan, mestimičan, ispreturan i, što je najvidljivije iz aspekta modernih društvenih nauka, *nesistematičan*. Sasvim je, otuda, na mestu opaska našeg najznačajneg teoretičara nacionalnog interesa Andreje Miletića, da je „koncept nacionalnog interesa (je) ušao u političku teoriju tek posle duge upotrebe u političkoj praksi (podvukao D. S.). Pre nego što je postao instrument političke analize, on je bio oruđe političkih borbi“ (Miletić 1978, 263). Ipak, „čak i oni koji sumnjice zamisao nacionalnog interesa da nije izašla iz odežde mita, ne odriču joj vrednost bar kao sredstvu političke akcije u odnosima država“ (Simić 2002, 33). Takav razvojni put, od „oruđa političkih borbi“ do „instrumenta političke analize“ može se videti i na primeru zemlje gde je taj koncept teorijski utemeljen i uobličen – Sjedinjenih Američkih Država.

Nacionalni interes u istoriji spoljne politike SAD

U istoriji američke spoljne politike nijedan koncept, kako god da su ga akteri gorljivih sporenja u različitim epohama nazivali, nije bio više osporavan od zamisli

nacionalnog interesa. I u ovoj zemlji, pojam nacionalnog interesa imao je, dugi niz decenija, visoku afektivnu vrednost. Često je služio, kako to primećuje H. V. Brands (H. W. Brands), kao „poziv na patriotizam“ (Brands 2002, 473.) Kao i kod svake druge države, i u američkom slučaju, nacionalni interes je najpre imao svoj temelj u obezbeđivanju nacionalne teritorije. Drugim rečima, na taj način se nastojalo da mlada država opstane i sačuva bezbednost suočena sa veoma delikatnim pretnjama: spoljnim i unutrašnjim. Prostorno gledano, trinaest bivših kolonija su predstavljale u odnosu na druge posednike moći na severnoameričkom kontinentu, kao i prema prostranstvima koja su se protezala sve do Tihog okeana, samo tanak pojas uz istočnu obalu. U svega nekoliko decenija, ključno pitanje očuvanja bezbednosti i jačanja Sjedinjenih Država postaće teritorijalno širenje.

Rasprave, često i svađe političkih prvaka o tome šta je za Ameriku najbolje, odnosno, današnjim jezikom kazano, šta je primarni nacionalni interes ove zemlje, započele su još od vremena njenog nastanka. Sloboda koju su Amerikanci oružjem osvojili porazivši Britance nije ih spasila od strateške dileme u koju su zapali izbijanjem sukoba 1792. godine, i počinjanjem niza ratova između njihove nekadašnje metropole Velike Britanije i Francuske. Našli su se u „unakrsnoj vatri“ između dve moćne države od kojih je svaka na svoj način bila važna za ispunjenje nacionalnih ciljeva Mlade Republike. Sudbonosno pitanje sa kojim su se suočavali bilo je: „Na kojoj strani leže američki nacionalni interesi?“ (Brands 2002, 474). Očekivano, Tomas Džeferson (Thomas Jefferson) opredelio se za približavanje Francuskoj i traženju oslonca za ukupnu američku politiku u snazi i uticaju zemlje koja je kapitalno podržala revolucionare u ratu za nezavisnost. Inače, shvatanje da su nacionalni interesi u spoljnoj i unutrašnjoj politici tesno isprepleteni, potrajalo je još najmanje dva stoleća američke istorije. Nasuprot Džefersonu i Republikancima, Vašingtonov (George Washington) sekretar trezora i najpouzdaniji savetnik prvog američkog predsednika, federalista Aleksandar Hamilton (Alexander Hamilton), zadivljen efikasnošću britanske izvršne vlasti i monarhista po opredeljenju, opredelio se za traženje podrške i što tešnje odnose sa Velikom Britanijom.

U nadgornjavanju pristalica pomenutih pristupa protekle su dve naredne decenije. Federalisti su kao prvi u hronološkom nizu, pre svih Džordž Vašington i Džon Adams (John Adams), prvo pravno i politički utvrdili odnose sa Britanijom kroz Džejev (John Jay) sporazum, a potom je Adams poveo i neobjavljeni pomorski rat sa Francuskom. S druge strane, shvatajući američki nacionalni interes sasvim drugačije od svojih prethodnika, republikanac Džejms Medison (James Madison) vodio je formalni rat sa Britanijom 1812. godine. Mlada Republika je doživela ne samo težak, nego i ponižavajući poraz od britanskih trupa: sukob se završio paljenjem svih vladinih zgrada u Vašingtonu. Bio je to, istovremeno, i otrežnjujući raskid američke političke i društvene elite sa verovanjem da se nacionalni interes

SAD-a može najbolje ostvariti u oslanjanju na bio koju stranu državu. Jednako važno, Sjedinjene Države su se dramatično suočile sa slabostima do tada postojećeg sistema bezbednosti i institucija koje su ga pridržavale. Ishod rata sa Britanijom 1814. godine bio je po Gedisu (John Lewis Gaddis) jedan od šokova u američkoj istoriji koji su natrali ovu zemlju da temeljno preispita i redefiniše dotadašnji sistem i ustanove bezbednosti, a pre svega da postavi temelje jednom izmenjenom strateškom mišljenju (Gedis 2008). Konkretna britanska pretnja i, još više, novi bezbednosni izazovi, zahtevali su od odlučilaca u Vašingtonu da iznađu delotvorne odgovore, sve u cilju ostvarivanja vitalnih nacionalnih interesa toga vremena.

Između mnogih koji su u tom poduhvatu dali doprinos, izdvaja se kolosalni učinak Džona Kvinsija Adamsa (John Quincy Adams). On je bio taj čovek koji je najbolje razumeo nalog vremena i potrebe mlade zemlje: prvo, kako da opstane u postojećem okruženju a, potom, na koji način da uvećava moć koja bi jemčila nesmetan razvoj. Strateški odgovor koji je Kvinsi Adams zagovarao podrazumevao je teritorijalno širenje SAD-a na nove prostore što je moguće dalje na Zapad, sve do Pacifika. Adams je smatrao da Americi ne odgovara dugoročno bilo kakav model ravnoteže snaga na severnoameričkom kontinentu. Pre nego što je u tom smislu započeo svoju najveću aktivnost kao državni sekretar u administraciji predsednika Džejmsa Monroa (James Monroe), posle dva traumatična iskustva federalista i republikanaca da ostvarenje američkih nacionalnih interesa vide u oslonu na druge države, Adams reafirmiše Vašingtonovo zalaganje koje je prvi američki predsednik izneo u Oproštajnom govoru poučavajući svoje sunarodnike da izbegavaju „stalne saveze“; ili kako je to Tomas Džeferson, nakon otrežnjenja od zanosa Francuskom posle Napoleonovog brodoloma kod Vaterloa 1815. godine, iskazao kao izbegavanje „zapetljanih saveza“. Jednom rečju, kako primećuje H. V. Brands, „nijedno određenje nacionalnog interesa nije potrajalo duže ili bilo više prihvaćeno od ideje da svađe drugih naroda stvar koju treba da rešavaju sami upravo ti narodi“ (Brands 2002, 474).

I pre poraza u ratu sa Britancima 1814. godine, Aron Bar (Aaron Burr) je ubistvom Aleksandra Hamiltona, u dvoboju 1804. godine, obezglavio pristalice vezivanja Amerike za trgovački i politički establišment Londona. Pomenuti rat je belodano pokazao ranjivost SAD-a na njihovoj teritoriji, kao i nesposobnost da se same odbrane; istovremeno, taj vojni sukob je označio i kraj prve velike debate o nacionalnom interesu Mlade Republike. Kako duhovito primećuje H. V. Brands, jedan od razloga zašto Amerikanci više nikako nisu želeli da ponovo krenu prema Istoku (čitaj: Evropi), bio je taj što su bili prezauzeti kretanjem dalje na Zapad (Brands, 2002, 474). Na tom putu kolosalnog uvećanja vlastite teritorije i, sledstveno tome, i moći, nisu stajali samo kolonijalni posedi Velike Britanije, Francuske i Španije, nego su potpuno pogažena i sva prava domorodačkih, „indijanskih“ naroda.

Jedna produbljena sociološko-antropološka, kao i kulturološko-psihološka analiza američkog shvatanja nacionalnog interesa, na početku XIX stoleća i kasnije sve do naših dana, zahtevala bi i razmatranja verovanja ovog naroda u vlastitu izuzetnost, posebnost, različitost od svih drugih naroda. Idealizacija vlastitog mesta u „svetsko-istorijskom procesu“ (Hegel) išla je *pari-passu* sa dostizanjem bezbednosti uvećanjem moći putem teritorijalnog širenja, što je sve bilo neuralgično jezgro nacionalnog interesa Amerike u tom razdoblju njene istorije. Dalje, nacionalni interes posle rata sa Britancima, preko okolnosti u kojima je doneta Monroova doktrina, sve do iza Građanskog rata 1865. godine, iskazivan je u okvirima geopolitičkog ključa. Širenje Amerike opravdavano je i tumačeno često i Božjom voljom, delovanjem Proviđenja, svejedno da li su odlučioi u Vašingtonu i tadašnje političke i intelektualne elite oslonac tražile u hrišćanskom protestantskom Bogu ili je osvajanja ovog naroda blagosiljao „prirodni“ Bog. Bog je, po takvim shvatanjima, uvek bio na američkoj strani.

Uz saradnju Boga sa Amerikancima, sredinom XIX veka, idejno-ideološki „Manifestom sudbine“, a u materijalnom smislu prisajedinjenjem Teksasa, Kalifornije i Novog Meksika, nacionalni interes Sjedinjenih Država tumačen je i kao „*interes čovečanstva*“ (Brands 2002, 475). U drugoj polovini XIX stoleća Amerika iz tzv. teritorijalne i ruralne faze razvoja, kad skoro više i nije mogla da se širi na nove prostore, nacionalni interes, čitaj: ključne nacionalne ciljeve, utemeljuje u urbanizaciji i ubrzanoj industrijalizaciji. To će sve, uz najširu i najdublju konsolidaciju samog društva, kada je tzv. indijansko pitanje „rešeno“, stvoriti osnove da SAD u smiraj veka sustignu i prestignu britansku privredu u svim ključnim parametrima ekonomske moći. Put u društvo svega nekoliko najjačih država sveta je bio širom otvoren.

Na prelasku u novi, XX vek, neki od najistaknutijih američkih političara i stratega videli su nacionalni interes ove zemlje u stvaranju svojevrzne „demokratske imperije“. Republikanci, predsednik Teodor Ruzvelt (Theodore Roosevelt), političar Henri Kabot Lodž (Henry Cabot Lodge), novinari Randolf Herst (William Randolph Hearst) i Džozef Pulicer (Joseph Pulitzer), strateg Alfred Tajer Mahan (Alfred Thayer Mahan), nešto pre njih i predsednik Vilijam Makinli (William McKinley), napuštaju neke od ključnih premisa Monroove doktrine i zalažu se za Sjedinjene Države koje treba da vode „mišićavu“ svetsku politiku, kao i koje učestvuju u rešavanju svih otvorenih međunarodnih pitanja na svakoj tački globusa, daleko izvan Zapadne hemisfere. Po njima, trijumfalna plovidba Velike bele flote oko Zemlje nije imala samo simbolički značaj, nego je trebala da pokaže spremnost ove zemlje da preuzme odgovornosti jedne od ključnih sila u svetskim poslovima; južno od reke Rio Grande, SAD su se ponašale kao hegemon koji po potrebi vrši i policijsku funkciju. Tumačeći Monroovu doktrinu drugačije nego do tada, Vašington je postao središte političke i ekonomske gravitacije čitave Zapadne hemisfere. U godinama

pred izbijanje Velikog rata, Sjedinjene Američke Države su postale neupitan arbitar u svim pitanjima ovog dela sveta. Preuzimanjem Guama i Filipina, uticaj Amerike se proširio i na ovo značajno područje koje će već u bliskoj budućnosti postati jedno od geopolitičkih i geoeekonomskih neuralgičnih tačaka međunarodnih odnosa.

Prelazeći put od oruđa u političkim borbama sve do instrumenta naučne analize društvenih i međunarodnih odnosa, u tridesetim godinama prošloga veka prvi put se u Americi i svetu piše o nacionalnom interesu kao o teorijskom konceptu (Beard 1934). I ovaj put su praktično-političke potrebe jednog vremena, gigantske borbe protiv posledica Velike depresije i rasta fašizma na međunarodnoj sceni, kao i sukoba izolacionalizma i njegovih zagovornika protiv predstavnika liberalnog internacionalizma koji je otelovljavao najveći američki predsednik u XX veku, Frenklin Delano Ruzvelt (Franklin Delano Roosevelt), tražile da se nacionalni interes konceptualno, teorijski i filozofski domisli i utemelji kao poseban naučni pojam. Najpre su vodeći intelektualci toga vremena u Americi, nacionalni interes određivali isključivo u ekonomskim terminima, da bi sa približavanjem Drugog svetskog rata zamisao nacionalnog interesa obuhvatila i goruća bezbednosna, politička, a posle Drugog svetskog rata i kulturološko-vrednosna i identiteska pitanja i dimenzije što više idemo bliže dobu posle Hladnog rata. Otac realističke teorije međunarodnih odnosa Hans Joakim Morgentau (Morgenthau 1951), u delu „U odbranu nacionalnog interesa“ (*In Defense of the National Interest*) postavio je teorijske temelje ovog koncepta, određivši ga kao „zvezdu vodilju“ svake državne politike koji je nepromenljiv u vremenu i prostoru (Miletić 1978, 276).

Nacionalni interes Sjedinjenih Američkih Država u eri političke polarizacije

Ako je nacionalni interes, slobodnije kazano, neka vrsta objektivnog i/ili konstruisanog najmanjeg zajedničkog sadržaja različitih interesa jedne političke zajednice (u ovom slučaju Sjedinjenih Američkih Država), postavlja se logično pitanje – gde je taj zajednički interes ako ga dve glavne partije i njihovi kandidati vide sasvim suprotno. A upravo je jedna od ključnih odlika Sjedinjenih Američkih Država danas duboka i višedimenzionalna polarizacija tog društva. Naime, čini se da postoji duboka podela oko toga koji su ključni problemi sa kojima se ova zemlja suočava i šta bi trebalo preduzeti da se ta pitanja reše.

Tako, po istraživanjima koje je u aprilu ove godine objavio istraživački centar Pju, „jaz među partijama... je sasvim veliki: 70% Demokrata i nezavisnih birača koji naginju Demokratama kažu da klimatske promene treba da budu top prioriteta,

dok 14% Republikanaca i onih koji naginju Republikancima misle tako nešto“ (Pew 2024, 3). S druge strane, Čikaški savet za globalne poslove u svom godišnjem istraživanju za 2023. godinu, stavova vezanih za spoljnu politiku, navodi da u pogledu pomoći Ukrajini 53% Amerikanaca smatra da je ona bila vredna finansijskih napora, a 45% smatra da nije (Chicago Council 2024, 2). Podrška Ukrajini ima većinu u Demokratskoj stranci (69 posto), neopredeljeni birači su neodlučni (51% za i 47% ne), dok većina od 61% Republikanaca smatra da to nije bilo vredno truda (Chicago Council 2024, 2). Slična je stvar i u pogledu stavova prema koristi kojoj Americi donosi savez sa Evropom gde 80% Demokrata i 63% neopredeljenih smatra da to donosi korist, dok samo polovina Republikanaca smatra tako nešto (Chicago Council 2024, 2). S druge strane, „danas 58% Amerikanaca vidi uspon Kine kao kritičnu pretnju Sjedinjenim Državama, što je najviši nivo zabeležen u istraživanjima Čikaškog saveta od kada je to pitanje prvi put postavljeno 1990. godine. Ovo je takođe prvi put od 2002. godine, da dvopartijska većina Republikanaca (71%), Demokrata (52%) i nezavisnih (53%) dele istu procenu uspona Kine“ (Chicago Council 2024, 11).

Sasvim je, dakle, vidljiva duboka podeljenost među američkim građanima osim u slučaju pretnje koja dolazi od narodne Republike Kine. Politička polarizacija podrazumeva po Kenetu Šulcu (Kenneth Schultz) sa Univerziteta Stanford nekoliko „međupovezanih fenomena“ (Schultz 2018, 8). „Prvi i najprominentniji je polarizacija ideoloških pozicija političkih elita... drugi, verovatno nastao kao odgovor (na prethodni – prim. D. S.) je neka vrsta razvrstavanja masovne javnosti u homogenizovanije stranke... treći aspekt polarizacije je povećanje onoga što je nazvano „afektivnom polarizacijom“ ili „negativnim partijsvom“: nepoverenje i nesklonost ka ljudima iz druge stranke... i konačno ovaj proces se odigrava uporedo sa fragmentacijom medija, osobito širenjem partijskih izvora vesti na kablovskoj televiziji, radiju i internetu. Kao ishod toga mnogo je lakše da ljudi izaberu vesti koje potvrđuju njihova već postojeća uverenja“ (Schultz 2018, 8–9).

Piter Bejker (Peter Baker), novinar „Njujork Tajmsa“, smatra da su građani najmoćnije države sveta „polarizovani ... duž ideoloških, kulturoloških i partijskih linija“ (Baker 2024), pa se ponekad čini da su podeljeni „u dve zemlje. Čak dve stvarnosti. Više nego bilo kada u generaciji, Amerikanci sebe ne doživljavaju kao deo kolektivnog poduhvata već opažaju sebe na suprotstavljenim stranama savremenih bedema“ (Baker 2024). Rezultati ispitivanja javnog mnjenja koje je sproveo Marist koledž iz Njujorka, a na koje se Bejker poziva, govore da čak „47 procenata Amerikanaca vidi mogućnost drugog građanskog rata kao verovatnu u njihovom životnom veku, što je podstaklo Holivud da snimi istoimeni film (Građanski rat – prim. D. S.) u kom se zamišlja kako to može izgledati“ (Baker 2024).

I ovo nije prvi put da se upozorava na tako nešto. Barbara Volter (Barbara F. Walter), jedna od vodećih istraživačica građanskih ratova, objavila je pre dve godine vrlo važnu knjigu na tu temu (Walter 2022). Ona je prepoznala tri činilaca koji predviđaju koja od država će najverovatnije skiznuti u građanski rat. Prvi je da li je zemlja u tranziciji (od autokratije – prim. D. S.) ka demokratiji i obrnuto (Bassin 2022). Ona takve zemlje zove anokratijama i pokazuje da takve zemlje mogu „dvostruko verovatnije da iskuse političku nestabilnost ili građanski rat od autokratija i trostruko više od demokratija“ (Bassin 2022). Drugi se odnosi na „frakcionalizam“. Po njenoj „definiciji o tome je reč kad je politička partija zasnovana na etnicitetu, religiji ili rasi umesto na ideologiji“ (Bassin 2022). Treći činilac je strah dotad dominantne grupe u jednoj zajednici od gubitka privilegovanog statusa (Bassin 2022). Ona smatra da je najbolji indikator opasnosti od građanskog rata kombinacija prvog i drugog činioca (anokratije i frakcionalizma), jer „politika ide iz sistema u kom se građani brinu o dobrobiti zemlje kao celine ka onom u kojem se brinu samo o članovima njihove grupe“ (Bassin 2022). Sasvim je moguće ovde prepoznati Sjedinjene Američke Države danas, jer kad se uzme prvi kriterijum sve ono što se dešavalo 6. januara 2021. godine na Kapitolu, jasno upućuje na lagano kllizanje ka anokratiji. Drugi kriterijum frakcionalizacije društva vidljiv je na svakom koraku, a posebno u visoko naelektrisanom atmosferi kampanje za ovogodišnje predsedničke izbore u kojima se kandidati najčešće obraćaju samo svom delu biračkog tela a ne građanima kao celini. Treći činilac možemo prepoznati u gubljenju dominantnog statusa koji je nekad imala tzv. „WASP America“ (*White, Anglo-Saxon, Protestant*) odnosno bela, anglosaksonska protestantska Amerika i ugrožavanja tog statusa od druge najveće etničke grupe u SAD-u, a to su pripadnici hispano zajednice. O tome je pre 20 godina vrlo upečatljivo u studiji koja se bavila američkim identitetom pisao Semjuel Hantington (Samuel P. Huntington) (Huntington 2004).

Volter dalje zaključuje da su Sjedinjene Države „frakcionalizovana anokratija koja se brzo približava fazi otvorene pobune, što znači da smo bliži građanskom ratu nego što to bilo kod nas želi da veruje“ (Bassin 2022). Ona čak smatra da iako mnogi opisuju da je politička polarizacija postala „glavni uzrok problema“ i da „su liberali postali mnogo liberalniji, konzervativci mnogo konzervativniji i da postoje male šanse da se nađu negde na sredini“ (Walter 2022, 184). On veruje da nije polarizacija ta koja vuče zemlju ka građanskom ratu, već je to pre svega frakcionalizacija. Razloge za to ona vidi u tome što „kad građani formiraju grupe koje su zasnovane na etničkim, religijskim ili geografskim razlikama – a političke partije u zemlji postanu predatorske, isključujući rivale i vodeći politike koje donose benefite prvenstveno njima i njihovim biračima“ (Walter 2022, 184). Kao posebno važno sredstvo uspona ovog procesa Volter vidi društvene medije, odnosno društvene mreže (Walter 2022, 184).

Politička polarizacija usložnjava i unutrašnju i spoljnu politiku Sjedinjenih Američkih Država i dovodi do jedne vrste skleroze i paralize u ključnim institucijama američkog političkog sistema, a pre svega u Kongresu. Profesor Džefri Pik (Jeffrey S. Peake), sa Univerziteta Klemson iz Južne Karoline, u studiji koju je napisao na ovu temu bavio se baš ovim aspektom političke polarizacije i odsustvom mogućnosti dogovora dve velike partije oko bilo čega u Kongresu (posebno Senatu), što utiče i na to da se predsednici sve više oslanjaju na neke „unilaterlne mere (poput izvršnih sporazuma – prim. D. S.), slabljenje međunarodnih obaveza koje su preuzeli i time dovode u opasnost puno poštovanje međunarodnog prava od strane Sjedinjenih Država“ (Peake 2023, 10). S druge strane, recimo, u Predstavničkom domu sve je usporeno i tamo gde Amerika treba da reaguje brže tu dolazi do otežanih i produženih akcija koje često dovode do neefikasnih politika.

Kad je u pitanju spoljna politika, Šulc vidi četiri načina na koji politička polarizacija „utiče na to da Sjedinjene Države otežano vode spoljnu politiku i upravljaju svojom diplomatskom i vojnom moći u svetu“ (Schultz 2018, 9): „1. „mnogo je teže dobiti podršku obe partije za ambiciozne ili rizične poduhvate, osobito za upotrebu vojne sile ili zaključenje (međunarodnih – prim. D. S.) sporazuma; 2. teže je duž partijskih linija dogovoriti se o poukama spoljnopolitičkih neuspeha, stoga su komplikovaniji naponi da se uči i prilagođava; 3. rizici od dramatičnih političkih pomeranja od jedne administracije ka drugoj iz suprotne partije usložnjava ... sposobnost za prihvatanje dugoročnih obaveza prema saveznicima i protivnicima...; 4. četvrta i konačna opasnost od polarizacije je ta koju je jedva nekolicina, ako i iko pretpostavio pre 2016: ranjivost našeg političkog sistema (misli se na SAD – prim. D. S.) na intervencije sa strane“ (Schultz 2018, 9).

Taj visok nivo političke polarizacije utiče i na veoma nizak stepen nacionalne kohezije, što je po Džozefu Naju jedan od najvažnijih izvora moći država (Simić i Živojinović 2015, 19–21). Jasno je da povećani stepen političke polarizacije smanjuje moć Sjedinjenih Američkih Država kao i brzinu i slobodu delovanja u spoljnoj politici. Takođe, dolazi do porasta opažanja opadanja američke moći, što je možda i važnija posledica od objektivnog smanjivanja moći. Svojevremeno je veliki arapski mislilac Ibn Haldun (Ibn Khaldun) u svojoj knjizi „Mukadima“ uveo „pojam *Asabiyah* koji prevodioci njegovog dela na engleski jezik prevode na različite načine, ali je suština zapravo u nečemu što se može prevesti kao „grupna volja“, „kolektivna volja“ ili „konsenzus“ (Simić i Živojinović 2015, 20). U jednom širem smislu mi to možemo i nazvati nacionalnom kohezijom. Odsustvo, odnosno preciznije – smanjeni stepen nacionalne kohezije zapravo smanjuje pažnju usmerenu na spoljnu politiku, koja u društvima kao što je američko, koje je instinktivno više okrenuto sebi nego svetu, ionako nije velika. Naime, ako u spoljnoj politici ne „pričate jednim glasom“ ili barem sa što više harmonije, to znači da šaljete različite

signale o svojim namerama i postajete manje predvidiv i manje pouzdan prijatelj ili neprijatelj, saveznik ili takmac, svejedno. U obe situacije na vas se gleda sa manje ozbiljnosti. U okolnostima u kojima postoji jaz između onoga što Sjedinjene Američke Države žele i onoga što mogu, sasvim je jasno da je gradacija nacionalnih interesa i pravljenje prioriteta među spoljnopolitičkim ciljevima stvar nužnosti a ne izbora, tako da bi dogovor oko bazičnih zajedničkih interesa između ključnih aktera u američkom političkom sistemu bio više nego koristan.

Nacionalni interes i američki predsednički izbori 2024. godine

Jedna od dodatnih stvari, pored povećane političke polarizacije po kojoj se američki predsednički izbori 2024. godine razlikuju od uobičajenih, je i ta da posle 112 godina i izbora 1912, na kojima su se nadmetali tadašnji predsednik Vilijam Taft (William Taft), bivši predsednik Teodor Ruzvelt i Vudro Vilson (Woodrow Wilson), predstavljaju prvo sučeljavanje sadašnjeg i bivšeg predsednika. Takođe, ovo su izbori koji u pogledu posledica po američku spoljnu politiku, pa i ukupni međunarodni poredak, mogu da naprave razliku u odnosu na neke prethodne. Naime, stavovi predsedničkih kandidata se veoma razlikuju, a moć i uticaj Sjedinjenih Američkih Država su i dalje toliko veliki da pobeda jednog ili drugog kandidata dovodi do bitno drugačijih spoljnih politika, a samim time i do promena u sveukupnim međunarodnim odnosima. Tipičan primer ovoga je rat u Ukrajini i suprotne pozicije kandidata o tome da li nastaviti pomoć Ukrajini (Bajden) ili praviti neku vrstu dogovora sa Ruskom Federacijom, odnosno Vladimirom Putinom (Vladimir V. Putin) (Tramp).

Cilj ovog dela rada je da opiše i objasni kako dva glavna kandidata Demokratske i Republikanske stranke, aktuelni predsednik Bajden (Joseph R. Biden) i bivši predsednik, Donald Tramp (Donald J. Trump), vide nacionalne interese Sjedinjenih Američkih Država. Na primeru ključnih, programskih intervjuja koje su kandidati dali časopisu „Tajm“, ali i njihovih prethodnih spoljnopolitičkih pozicija, kao i prve debate Bajden–Tramp koja je održana 27. juna u studiju CNN-a u Atlanti, moguće je videti kako kandidati vide ulogu Sjedinjenih Američkih Država u svetu i posredno (pošto se nacionalni interesi kao takvi nigde eksplicitno ne pominju) kako vide nacionalne interese.

Bitno je napomenuti da se ovi izbori odigravaju u kontekstu povećanog izolacionizma američke javnosti, odnosno još preciznije – okrenutosti Sjedinjenih Američkih Država sebi (što je i naslov izveštaja Čikaškog saveta za globalne poslove koji smo pominjali prethodno u tekstu). Primetno je, kad se pogledaju istraživanja

javnog mnjenja, da dominira stalnije, nacionalno-bezbednosno shvatanje nacionalnog interesa na račun promenljivog, vrednosnog elementa. Naime, „upitani da naprave prioritizaciju dugoročnih spoljnopolitičkih ciljeva Sjedinjenih Država, većina Amerikanaca vidi sprečavanje terorističkih napada (73%), smanjivanje priliva ilegalnih droga u zemlju (63%) i sprečavanje širenja oružja za masovno uništavanje (63%) kao najviše prioritete. Preko polovine Amerikanaca takođe vidi održavanje vojne prednosti Sjedinjenih Država nad drugim zemljama (53%) i sprečavanje širenja zaraznih bolesti (52%) kao prvenstvene spoljnopolitičke odgovornosti“ (Pew 2024, 3). Ubedljivo na poslednjem mestu (18%) je intervencija u stranim zemljama (Pew 2024, 4). S druge strane, ni podrška Ukrajini sa 23% i Izraelu sa 22% podrške građana, ne stoje mnogo bolje (Pew 2024, 4).

Stavovi Donalda Trampa kad je u pitanju spoljna i bezbednosna politika su, uprkos elementima nestalnosti u njegovom ponašanju a koji su posledica specifičnog karaktera, prilično konzistentni, otkad se sredinom 2015. godine pojavio na američkoj političkoj sceni. Naime, Tramp je vrlo brzo pokazao da su mu glavni priroteti slični onome što Volter Rasel Mid (Walter Russell Mead) označava kao Džeksonijansku (po predsedniku Endru Džeksonu) (Andrew Jackson) školu američke spoljne politike (Mead 2001, 218–263; Mead 2017). Ova škola, za razliku od Vilsonijanske ili Hamiltonijanske škole, vidi Ameriku pre svega okrenutu sebi, svojoj bezbednosti i svom boljitku. Patriotizam, populizam, „duh graničarstva“, jačanje Amerike pre svega u vojnom smislu (za razliku od Džefersonijanske škole), dobijanje ratova ako već u njih mora da se uđe i jedna vrsta anti-establišment spoljne politike, glavne su odlike ove škole. Tu takođe treba naglasiti i ono što je za Trampa veoma bitno, a to je poštovanje Amerike i respekt koji treba da joj ukazuju ostale zemlje. Pošto je „Amerika na prvom mestu“ sve ostalo se (pa i liberalni međunarodni poredak koji su Amerikanci stvorili i razvijali) sagledava iz ugla koristi koji neka politika ili poredak donosi Sjedinjenim Američkim Državama. Kako tvrdi jedan od najbližih saradnika Baraka Obame, Ben Rouds (Ben Rhodes), „veliki deo onoga što Tramp govori ima šireg smisla. Amerikanci su umorni od ratova; u stvari njegovo preuzimanje Republikanske partije ne bi bilo moguće da nije bilo rata u Iraku koji je diskreditovao republikansku elitu. Amerikanci takođe više ne veruju svojim elitama“ (Rhodes 2024, 11). Rouds kao razloge američkog nezadovoljstva koje Tramp odlično prepoznaje, ali po njemu nudi simplifikovana rešenja za kompleksne probleme, navodi, između ostalog, i populističku reakciju na globalizaciju sa obe strane političkog spektra, trošenje novca na rat u Ukrajini bez jasnih naznaka kada će se i kako rat okončati (Rhodes 2024, 12).

U programskom intervjuu za onlajn izdanje časopisa „Tajm“, Tramp je spoljnoj politici posvetio relativno malo pažnje (Time 2024a). Ipak moguće je prepoznati glavne putanje njegove eventualne spoljne politike ukoliko se vrati u Belu kuću u

januaru 2025. godine. Problemi na granici s Meksikom i veliki broj ilegalnih migranata koji se pojavio, naročito u vreme Bajdenovog mandata, visoko su na listi prioriteta Donalda Trampa. Narodna Republika Kina i carine koje je uveo na kinesku robu još su jedna od stvari kojih se Tramp dotiče, i to prilično uzrujano pominjući krađu poslova i nelojalnu konkurenciju, a ako probaju da sagrade fabrike u Meksiku, i tako zaobiđu carine, on će ih povećati na 100%, praveći tako, kako on kaže – neku vrstu „prstena“ oko Sjedinjenih Država (Time 2024a). Tramp vidi ekonomiju i ekonomski pritisak i kao način da se reši rat Izraela i Hamasa, tako što bi se finansijskim pritiscima Iran ekonomski iscrpeo, pa samim time i Hamas ostao bez podrške (Time 2024a). Predsednika Bajdena smatra odgovornim za to što je Rusija izvršila invaziju na Ukrajinu, jer da je on ostao na vlasti Putin to ne bi smeo da uradi i lako bi se dogovorio sa njim oko svega ovoga. U njegovom transakcionom shvatanju politike Evropljani moraju da plate za svoju odbranu, a ako to ne učine Rusija može da im radi šta želi. U maniru gesla iz svog omiljenog filma „Kum“ (Simic and Zivojinovic 2019, 18) on smatra da tu nema ništa lično i da je njemu Evropa draga, ali „posao je posao“. Amerika ima okeane koji ih štite, a Evropa je više na udaru, te da iz tih razloga i mora da plati više. Ovde je vrlo jasno primetno odsustvo onoga što države hegemoni u međunarodnom sistemu oduvek obezbeđuju, a to su javna dobra i da Tramp ne smatra da to Sjedinjene Države treba više to da rade. Kod Trampa toga nema i sve se samerava u skladu sa usko shvaćenim američkim nacionalnim interesima. Iako eksplicitno kaže da je u redu s tim da NATO postoji, ne veruje da će ih u slučaju da SAD budu napadnute evropske zemlje braniti, te da zato treba više da plaćaju svoje troškove za odbranu. Na pitanje da li bi branio Tajvan u slučaju napada Kine odbija da odgovori, jer kako kaže ne želi da otvara karte, što je još jedna od odlika njegovog pristupa međunarodnim odnosima, pa i životu uopšte. Slična je situacija sa Južnom Korejom – i oni ako žele da budu bezbedni, prosto moraju to i da plate.

Kad je u pitanju Trampov nastup na debati 27. juna, on je po nama obeležen Trampovim insistiranjem da se Amerika nalazi u situaciji da nije dovoljno poštovana (CNN 2024). Tramp je posebno bio kritičan prema američkom povlačenju iz Avganistana i katastrofalnom načinu na koji je to urađeno. Po njemu „kad je u pitanju Avganistan, ja sam izašao iz Avganistana ali mi smo izašli odatle sa dignitetom, sa snagom, sa moći. On je izašao (misli se na predsednika Bajdena – prim. D. S.), to je bio jedan od najsramotnijih dana u istoriji naše zemlje... I reći ću vam, mi ne samo da smo bili loši tamo, već nismo više poštovani kao zemlja. Oni ne poštuju naše liderstvo, oni više ne poštuju Sjedinjene Države“ (CNN 2024). Njegov transakcioni, *quid pro quo*, pristup međunarodnim odnosima najbolje se može videti u sledećem citatu: „Šta mi radimo za druge zemlje, a oni ne rade ništa za nas“ (CNN 2024). Tramp posebno naglašava, u skladu sa suštinom džeksonijanskog pristupa, podršku vojnim

veteranima, tvrdeći da Bajdenova administracija ne vodi dovoljno računa o njima. Mantra da Putin nikad ne bi napao Ukrajinu u njegovom mandatu se ponavlja i tvrdi da će još kao izabrani predsednik rešiti taj sukob pre nego što položi zakletvu 20. januara 2025. godine. Smatra da Evropska unija očekuje pomoć, a ovamo ne kupuje američke automobile i druge proizvode i ponaša se nefer u trgovini. Pošto uvek razmišlja u terminima relativnih dobitaka, odnosno meri ko iz neke saradnje dobija više, on je protiv sporazuma o klimatskim promena, jer bi „pariski sporazum nas koštao bilione dolara, Kinu ništa, Rusiju ništa, Indiju ništa. Bilo bi to guljenje do gole kože Sjedinjenih Država“ (CNN 2024).

Sjedinjene Američke Države su, po njegovom mišljenju, nacija u opadanju kojoj treba pomoć, odnosno pravi lider koji sve to može da reši – stari je Trampov stav koji su četiri godine odsustva iz vlasti samo dodatno zacementirale. Debata se završila ponovnim Trampovim insistiranjem o potrebi poštovanja Amerike i odsustvom tog poštovanja danas, što ostavlja posledice po celu zemlju (CNN 2024). I kako to kaže njegov četvrti savetnik za nacionalnu bezbednost Robert O’Brajen (Robert C. O’Brien) „do mira se dolazi preko snage“ (O’Brien 2024, 24). To zvuči prilično džeksonijanski i prilično trampovski.

Sa druge strane Džo Bajden, iako bi se kao višedecenijski pripadnik Demokratske stranke mogao na prvi pogled povezati sa vilsonijanskom školom američke spoljne politike, čini nam se da u njegovom slučaju to baš i nije tako. On više pripada onome što Dadni (Daniel Deudney) i Ajkenberi (G. John Ikenberry) navode kao petu, Ruzveltijansku (misli se na predsednika Frenklina Delana Ruzvelta) školu (Deudney and Ikenberry, 2021). Naime, postoji kod njega dovoljna količina političkog realizma koja ga ipak čini bližim FDR-u nego Vilsonu. Poredeći Bajdenove poduhvate sa naporima i uspesima najvećeg američkog predsednika u 20. veku, Dadni i Ajkenberi tvrde da „Bajdenov program povezuje domaću obnovu sa novom međunarodnom agendom“ (Deudney and Ikenberry, 2021). Osobenost ove škole je „priznanje da opstanak i uspeh liberalne demokratije zavisi od periodičnih sveobuhvatnih institucionalnih i političkih reformi, kako kod kuće tako i u inostranstvu“ (Deudney and Ikenberry, 2021). U tom smislu u ruzveltijanskoj tradiciji američke spoljne politike nacionalni interes se ostvaruje „teškim unutrašnjim reformama kao odgovorom na promenjive globalne izazove“ (Deudney and Ikenberry, 2021). Bajden je toga bio veoma svestan, kako u vreme predsedničke kampanje 2020. tako i prilikom preuzimanja mandata u januaru 2021. godine.

Bajdenov programski intervju za „Tajm“ počinje konstatacijom (Time 2024 b) da je Amerika svetska sila, što je direktan odgovor na Trampovu kritiku da to više nije slučaj. Pored isticanja važnosti transatlantskih odnosa i NATO-a kao njihovog glavnog reprezentata, Bajden ističe i značaj drugih američkih saveza i savezništava za američku bezbednost, naročito onih koji su u vreme njegove administracije stvoreni

ili ojačani u Aziji poput AUKUS-a ili QUAD-a, ili novog trilateralnog sporazuma sa Južnom Korejom i Japanom (JAROKUS) (Time 2024b). Što se tiče rata u Ukrajini, on tvrdi da je Rusija tu pretrpela ogromne gubitke, a da je NATO iz svega toga izašao mnogo jači, proširen sa dve nove države članice, Finskom i Švedskom. Bajden je vrlo svestan važnosti trenutka i često ponavlja složenicu da se svet nalazi u „prelomnoj tački“ (*inflection point*) i da se sve menja (Time 2024 b). Vešto izbegavajući da optuži Izrael za prekomernu upotrebu vojne sile u području Gaze, on ipak na neki način priznaje da postoji i odgovornost Izraela, premda je naravno odgovornost Hamasa za sve to neporeciva. Naravno, najveći izazov američkoj moći je uspon Narodne Republike Kine i potencijalna kriza oko Tajvana, gde je Bajden bio vrlo eksplicitan da ne isključuje upotrebu američke vojne sile da brani Tajvan ako ga napadne Kina. Iako nevoljno, on priznaje da američka unutrašnja neslaganja „značajno umanjuju sposobnost da se stvari reše na međunarodnom planu“ (Time 2024b), i da je svet veoma zabrinut zbog potencijalnog novog povlačenja Sjedinjenih Država iz svetskih poslova. Iz tih razloga odluke koje sad budu donete imaće dalekosežne i dugoročne posledice.

Što se tiče debate sa Donaldom Trampom u CNN studiju u Atlanti 27. juna (CNN 2024), Bajdenov nastup je uglavnom ocenjen kao inferioran u odnosu na suparnika. Ipak, Bajden je uspeo da potcrta neke ključne stvari koje ga razlikuju od Trampa, barem u spoljopolitičkom smislu. Naglasio je posebno važnost odupiranja Rusiji, jer se boji da će se posle Ukrajine, Poljska i neke druge evropske zemlje naći na ruskom udaru. Iz tih razloga ističe važnost jačanja postojećih i stvaranja novih saveza i savezništava za sveukupnu američku bezbednost (CNN 2024). Suprotno Trampovom stavu, on smatra da je Amerika najobožavanija zemlja na svetu i „da ne postoji ništa što Amerikanci ne mogu ostvariti“ (CNN 2024), budući da je njihova moć najveća i da iza nje stoji i najveća vojna sila u istoriji sveta. Ukratko, Bajden ostaje privržen održanju međunarodnog liberalnog poretka (uz potrebna prilagođavanja) i tradicionalnoj američkoj ulozi u njemu, jer je to najbolji način da se zaštite kako interesi drugih tako i američki nacionalni interesi.

Zaključak

Nacionalni interes je formalno ušao u politikološke rečnike krajem tridesetih i početkom četrdesetih godina prošlog veka, ali suštinski ono što se tim pojmom označava postojalo je pod različitim nazivima u raznim političkim zajednicama tokom istorije, a naročito od vremena nastanka modernog sistema država u Evropi, od XV veka naovamo. Vladarima je bio potreban termin kojim su mogli da

opravdaju svako arbitrarno i prekomerno korišćenje moći, a naročito vojne sile. U obliku kakav ga danas koristimo, nastao je u Sjedinjenim Američkim Državama u vreme predsednikovanja Frenklina Delana Ruzvelta, paralelno sa terminom nacionalna bezbednost.

Pravi procvat nacionalni interes doživljava u okviru realističke teorije međunarodnih odnosa, kada na plodnom tlu rane faze Hladnog rata Hans Morgentau daje ovom terminu ključno mesto u svojoj teorijskoj konstrukciji. To njegovo prigrbljivanje ovog termina naslonilo se ne samo na tadašnje međunarodne okolnosti, nego i na snažnu tradiciju koju je, kad je u pitanju spoljna i bezbednosna politika SAD-a, moguće pratiti još od vremena „očeva osnivača“ i njihovog hladnokrvnog i u najvećoj meri racionalnog procenjivanja američke pozicije u tadašnjem međunarodnom sistemu. Sledstveno tome, oni su pronalazili najbolje načine da se vitalni interesi Mlade Republike zaštite i unaprede. Ipak, vremenom je ovaj termin počeo da se uzima „zdravo za gotovo“ i njegova upotreba postala je više implicitna nego eksplicitna, pogotovo u Sjedinjenim Američkim Državama.

Iako se u zvaničnim dokumentima, poput Strategija nacionalne bezbednosti i Strategija nacionalne odbrane, ovaj termin i dalje koristi, naš pokušaj da ga pronađemo u okvirima kampanje za američke predsedničke izbore ove godine samo je potvrdio naše početne stavove. S druge strane, duboka politička polarizacija u Sjedinjenim Američkim Državama stvara dodatne poteškoće da se umesto parcijalnih, a još uže – stranačkih i kandidatskih stavova u programima glavnih pretendenta na funkciju predsednika od januara 2025. godine, Džozefa Bajdena i Donalda Trampa, pronađe nešto što može da nosi naziv nacionalni, a ne stranački ili kandidatski interes.

Istraživanje sprovedeno uz podršku Fonda za nauku Republike Srbije. Broj projekta: 7752625. Naziv projekta: National Interests of the Republic of Serbia: from Contestation to Legitimation – National(S).

Bibliografija

- Baker, Peter. 2024. "An Assassination Attempt That Seems Likely to Tear America Further Apart". *The New York Times*. 14.07.2024. <https://www.nytimes.com/2024/07/14/us/politics/trump-shooting-violence-divisions.html>.
- Bassin, Ian. 2022. "Is Civil War coming to America". *The New York Times*. 18.01.2022. <https://www.nytimes.com/2022/01/18/books/review/how-civil-wars-start-barbara-f-walter-the-next-civil-war-stephen-marche.html>.

- Beard, Charles. 1934. *The Idea of National Interest: An Analytical Study in American Foreign Policy*. New York: The Macmillan Company.
- Brands, H. W. 2002. "The National Interest". In: *Encyclopedia of American Foreign Policy* edited by Alexander DeConde, Richard Dean Burns, and Fredrik Logevall, 473–484. New York: Charles Scribner's Sons.
- [Chicago Council] Chicago Council on Global Affairs. 2024. "A Cost of Global Conflict: Americans turn inward", 04.10.2023. <https://globalaffairs.org/research/public-opinion-survey/2023-survey-public-opinion-us-foreign-policy>.
- CNN. 2024. "READ: Biden-Trump debate transcript". 28.06.2024. <https://edition.cnn.com/2024/06/27/politics/read-biden-trump-debate-rush-transcript/index.html>.
- Deudney, Daniel and G. John Ikenberry. 2021. "The Intellectual Foundations of the Biden Revolution Why is there no Rooseveltian school of foreign policy? American past and future greatness is unthinkable without it". *Foreign Policy*. 02.07.2021. <https://foreignpolicy.com/2021/07/02/biden-revolution-roosevelt-tradition-us-foreign-policy-school-international-relations-interdependence/>.
- Ejdus, Filip. 2024. *Međunarodna bezbednost: teorije, sektori i nivoi*, Treće izdanje. Beograd: Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu, Clio.
- Gedis, Džon Luis. 2008. *Iznenadjenje, bezbednost i iskustvo Amerike: predavanja o američkoj civilizaciji i upravljanju*. Beograd: Klub plus.
- Huntington, Samuel P. 2004. *Who Are We? The Challenges to America's National Identity*. New York: Simon & Schuster.
- Kisindžer, Henri. 1999. *Diplomatija I*. Beograd: Verzal press.
- Mead, Walter Russell. 2001. *Special Providence: American Foreign Policy and how it changed the world*. New York: Alfred A. Knopf.
- Mead, Walter Russell. 2017. "The Jacksonian Revolt: American Populism and the Liberal Order". *Foreign Affairs* 96 (2): 2–7.
- Miletić, Andreja. 1978. *Nacionalni interes u američkoj teoriji međunarodnih odnosa*. Beograd: Savremena administracija.
- Morgenthau, Hans J. 1952. "Another 'Great Debate': The National Interest of the United States". *The American Political Science Review* 46 (4) 961–988.
- Morgenthau, Hans J. 1951. *In Defense of The National Interest*. New York: Alfred A. Knopf.
- O'Brien, Robert C. 2024. "The Return of Peace Through Strength: Making the Case for Trump's Foreign Policy". *Foreign Affairs* 103 (4): 24–38.
- Peake, Jeffrey S. 2023. *Dysfunctional Diplomacy The Politics of International Agreements in an Era of Partisan Polarization*. London and New York: Routledge.

- Pew research Center. 2024. "What Are Americans' Top Foreign Policy Priorities?". 23.04.2024. <https://www.pewresearch.org/global/2024/04/23/what-are-americans-top-foreign-policy-priorities/>.
- Rhodes, Ben. 2024. "A Foreign Policy for the World as It Is: Biden and the Search for a New American Strategy". *Foreign Affairs*. 103 (4): 8–23.
- Roady, Peter. 2024. *The Contest Over National Security: FDR, Conservatives and the Struggle to claim the most Powerful Phrase in American Politics*. Cambridge: Harvard University Press.
- Schultz, Kenneth A. 2018. "Perils of Polarization for U.S. Foreign Policy". *The Washington Quarterly* 40 (4): 7–28.
- Simić, Dragan R. and Dragan Živojinović. 2019. "Western Balkans U. S. Policy in the context of the President Trump's Grand Strategy". *Srpska politička misao* 26(3): 13–42.
- Simić, Dragan R. 2002. *Nauka o bezbednosti: savremeni pristupi bezbednosti*. Beograd: Službeni list SRJ, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu.
- Simić, Dragan R. Dragan Živojinović. 2015. „Predgovor: Sjedinjene Američke Države i izazivači na početku 21. veka“. U: *Sjedinjene Američke Države i izazivači*, uredili Dragan R. Simić, Dragan Živojinović i Nikola Jović, 9–26. Beograd: Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka.
- Simić, Dragan R. 2022. *Svetski poredak: Politika Vudroa Vilsona i Frenklina Delana Ruzvelta*. Beograd: Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka, CLIO.
- TIME. 2024a. "Read the Full Transcripts of Donald Trump's Interviews with TIME". 30.04.2024. <https://time.com/6972022/donald-trump-transcript-2024-election/>.
- TIME. 2024b. "Read the Full transcript of President Joe Biden's interview with TIME". 04.06.2024. <https://time.com/6984968/joe-biden-transcript-2024-interview/>.
- Walter, F. Barbara. 2022. *How Civil Wars starts: and how to stop them*. New York: Crown.
- Živojinović, Dragan. 2013. „Razumevanje pojma nacionalni interes u realističkoj teoriji“. U: *Teorije međunarodnih odnosa – Realizam*, uredio Dejan Jović, 249–263. Zagreb: Politička kultura.

Dragan R. SIMIĆ

**THE NATIONAL INTEREST IN AN ERA OF POLITICAL POLARIZATION:
THE CASE OF 2024 U.S. PRESIDENTIAL ELECTION**

Abstract: Foreign and security policy, almost traditionally, play a small or minor role in US presidential elections. Nevertheless, this year's election could be an exception, bearing in mind the global context of this year's elections characterized by conflicts in Ukraine, the Middle East and potentially in East Asia, as well as the fact that both main candidates were already presidents, meaning that we are largely familiar with their potential foreign policies. When, however, the prevailing classical meaning of the national interest is taken into consideration, the absence of a clear, elaborated and non-contradictory conception of this term is noticeable in the programs presented by both candidates. Considering the extremely high degree of political polarization of this year's presidential elections little can be labeled with the adjective national, apart from the consensus regarding the policy towards the People's Republic of China and where the threat is coming from. It is primarily about the „party” and, more narrowly - the individual interests of the presidential candidates themselves. In other words, national interests are indeed considered but under different terms, words and/or phrases.

Keywords: national interest, national security, foreign and security policy, United States of America, presidential election, political polarization, international order, Donald Trump, Joseph Biden.